

ΟΝΕΙΡΟΚΡΙΤΗΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ

γνώρισα κάποτε έναν Όνειροκρίτη. Δὲ μιῶ για τὰ γνωστὰ ἐκεῖνα βιβλία, ποὺ ἐξηγοῦνε μὲ τοὺς πιὸ κου- τοὺς τρόπους τὰ ὄνειρατα καὶ εἶναι γραμμένα ἀπὸ τοὺς ἴδιους ἀνθρώπους ποὺ ἱστοροῦνε τοὺς βίους τῶν ἁγίων καὶ τῶν ληστῶν καὶ τὰ κατορθώματα τοῦ Νὰτ Πίγκερτων.

Ἐκεῖνος ποὺ γνώρισα ἐγώ, ἦταν ἓνας ἀληθινὸς Όνειρο- κρίτης, μὲ κρέας καὶ κόκκαλα. Ἦτανε λιγόλογος, σοβαρὸς, καὶ ξηγοῦσε τὰ ὄνειρατα τῶν ἀνθρώπων μὲ τὴ σπουδαιό- τητα τοῦ Ἰωσήφ τῆς Γραφῆς καὶ τὴν ἀσφάλεια τοῦ μεσαιω- νικοῦ Καλλιόστρου. Τ' ὄνομά του Ἦλις Μπασκουλέας καὶ πατρίδα του — ὅπως καὶ ἀπὸ τὴν κατάληξη φαίνεται — ἦ πετροκούρβουλη Μάνη.

Φανταστῆτε ἓνα γέρο ψηλό, ξεραγκιανό, μαῦρο σὰν ἀσβο- λωμένο κούτσουρο, μὲ τὰ ζυγωματικὰ πεταγμένα, ἀλλὰ μὲ δυὸ μάτια μαῦρα καὶ γυαλιστερά σὰν πετροκάρβουνα. Τὰ μάτια αὐτὰ καμμιὰ φορὰ — πρὸ πάντων σὰ δηγότανε τὴν ἱστορία του — παίρνανε μιὰν ἀγριαῖδα σὰν τοῦ ρήσου. «Ἐγὼ δὲν εἶδα ποτέ μου ρῆσο» μοῦ ἀπάντησε κάποτε ἓνας φίλος δημοσιογράφος, περαστικὸς ἀπὸ τ' Ἀνάπλι, ποὺ τοῦ ἔκανα λόγο για τὸ μπάριμα Λιά τὸ Μανιάτη. «Ὁ ρῆσος εἶν' ἓνα ἀγρίμι, σὰν τσακάλι, σὰ λυκόσκυλο, — ζῆ σὲ πολλὰ μέρη, ἀκόμη καὶ σὲ κείνο τὸ ἀντικρυνὸ βουνὸ τοῦ Κυβεριοῦ, μέσα σὲ σπηλιές. Τὰ μάτια του λάμπουν τὴ

νύχτα, σὰν ἀναμμένα κάρβουνα. Κοίτα τὰ μάτια τοῦ Μπασκουλέα κι' ἄκουσε τὴν ἱστορία του.»

Ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς πιὸ ἥσυχους ψαράδες στὰ Καρδάμυλα. Ἐκεῖνος ποὺ εἶπε «οἶα ἡ μορφὴ, τοιάδε καὶ ἡ ψυχὴ» δὲν ἦτανε καθόλου παρατηρητικός. Ὁ Λιάς ἐκοίταζε τὴ δουλίτσα του, τὸ καμάκι του, τὰ παραγάδια του, καὶ ποτὲ του δὲν ἐπέριξαε ἄνθρωπο. Μὰ ἔλα πὺν ἡ τύχη τᾶφερε ζερβά, ἓνας ἀπὸ τὴ γενιά του νὰ σκοτώσῃ κάποιο συχωριανό του στὴ Λάγεια, καὶ τότες ξύπνησαν οἱ ντόπιες συνήθειες καὶ ζητοῦσαν ἐκδίκηση. Τὸ αἷμα ἔπρεπε νὰ παρθῆ πίσω. Οἱ συγγενῆδες τοῦ σκοτωμένου, οἱ γενιακοί, συνάχτηκαν καὶ κάνανε κονσοῦλτο: κάτσανε κατάχαμα, σταυροπόδι, φάγανε τὴ συμβολικὴ φάβα, μοιρολογήσανε τὸν ἀδικοσκοτωμένο τους καὶ ρίξανε κλῆρο. Ἐπесе σ' ἓναν ἀπὸ τοὺς πιὸ χεροδύναμους καὶ πιὸ σβέλτους τῆς φαμίλιας. Αὐτὸς ἦταν ὁ διαταγμένος νὰ σκοτώσῃ ἢ τὸ φονιά, ἢ τὸν καλλίτερο ἀπὸ τὴ φαμίλια του. Κ' ἐπειδὴ ὁ φονιάς τὸχε σκάσει γιὰ τὴν Ἀλεξάντρα καὶ μάκρανε ὁ καιρὸς, τὸ θανατερὸ χρέος ἔπεφτε στὸν **κάλλιο** τῆς φαμίλιας του. Κι' αὐτὸς ἦταν ὁ Λιάς τοῦ Μπασκουλέα... Ἐτσι ἀποφασίστηκε. Καὶ πῆγαν καὶ τῶπαν στὴ χήρα τοῦ σκοτωμένου, πὺν καθισμένη στὸ κατώφλι τοῦ σπιτιοῦ, μὲ τὰ μαλλιά ξέπλεχα, βαμμένα στὸ αἷμα τοῦ ἀντρός της, ριγμένα μπρός, μοιρολογοῦσε καὶ πρόσμενε.

Καὶ τότες ἡ χήρα σηκώθηκε ἥσυχη, καὶ πῆγε νὰ ξεπλύνῃ τὰ μαλλιά της, παρηγορημένη, γιὰτὶ ἤξερε πὺς καὶ εἴκοσι χρόνια νὰ περνοῦσαν, ἀκόμη καὶ μιὰ ζωὴ, τὸ αἷμα θὰ παρνοτάνε πίσω.

— Φύγε, Λιά, μπαρκαρίσου, γλυτωμὸ δὲν ἔχεις! τοῦπε κάποιος πὺν ἔμαθε τὸν ξεγραμμὸ του. Οἱ Ζαμπεταῖοι σὲ βάλανε στὸ μαχαίρι. Θὰ σοῦ κάνουνε χωσία!

Κι' ὁ Λιάς γλίστρησε, χάθηκε, ξενητεύτηκε. Ἦσυχος, ἀθῶως ἄνθρωπος αὐτός, πὺν δὲν ἔφταιγε τίποτα στὸ φόνου, ἔχασε τὴ σειρά του, καὶ σὰν ψάρι ξενερισμένο γύριζε δῶ καὶ κεῖ νὰ γλυτώσῃ τὴ ζωὴ του. Πῆγε πρῶτα στὴν Καλα-

μάτα, ἔπειτα στὸν Περαία. Μέσα στὴν πολυκοσμιὰ βρέθηκε πρὸ σίγουρος κ' ἔπιασε δουλειὰ στὰ Καμίνια, μὰ καὶ πάλι εἶχε τὸ νοῦ του νὰ μὴν ξανοίγεται στὸ παζάρι, ὡς πού νὰ κάνῃ κομπλόδεμα, νὰ βρῆ τρόπο νὰ μπαρκάρῃ γιὰ τὴν Ἀμέρিকা.

Ὁ καιρὸς περνοῦσε, ὁ ἕνας χρόνος μὲ τὸν ἄλλο, κ' ὁ Λιάς εἶχε ἀρχίσει νὰ ξεχνᾷ τὸν κίνδυνό του, ἔδεσε γνῶρες, κουμπαριές, παντρέφτηκε μὲ μιὰ Πειραιώτισσα, χήρεψε, πέρασαν εἴκοσι δλάκερα χρόνια ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ ξαφνικοῦ φευγιοῦ του ἀπὸ τὴ Μάνη.

Μιά βραδιά — χινόπωρο ἦταν, Σαββατόβραδο καὶ ψιγάλιζε — ἐκεῖ πού ὁ Λιάς ἔπινε τὸν καφέ του καὶ τραβοῦσε τὸ σιγαράκι του ξέγνοιαστος, ἄκουσε ἀλαφρὸ τρίξιμο στὴν πόρτα τῆς κάμαράς του. Σήκωσε τὸ κεφάλι, καὶ ψηλά, στὸ φεγγίτη τῆς πόρτας, πίσω ἀπ' τὸ τζάμι, εἶδε ἕνα πρόσωπο γλωμό, μὲ δυὸ ζωηρὰ μάτια πού τὸν ἐκοίταζαν γιομάτα κακία...

Ἀστραπὴ πέρασε στὸ θυμητικὸ τοῦ Λιά ἢ γνῶρα. Τὰ εἴκοσι χρόνια ζάρωσαν σὲ μιὰ στιγμή. Αὐτὸς ἦτανε! Ὁ Γιωργῆς ὁ Ζαμπετέας, πού σίγουρα ἦρθε νὰ πάρῃ πίσω τὸ αἷμα, καὶ νὰ πού ἀνακάλυψε τὸ καταιόπι του καὶ στέκεται τώρα ὀρθὸς σὰ Χάρος, πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα, ἀνεβασμένος στὸ πλαγινὸ πεζούλι καὶ κοιτάζοντας ἀπὸ τὸ φεγγίτη! Στέκεται καὶ παραμονεύει, ἀμίλητος, μὲ τὰ μάτια γιομάτα ἀπὸ εἴκοσι χρονῶν ἔχθηρα, πού στηλώνονται ἐπίμονα, ὅπως τοῦ φιδιοῦ τ' ἀστρίτη στὸ πουλί...

Τὴν πρώτη στιγμή ὁ Λιάς, σαστισμένος, δὲ σάλειψε ἀπὸ τὴ θέση του. Γρήγορα ὁμῶς συλλογίστηκε πὼς ὄπλο κανένα δὲν εἶχε νὰ ὑπερασπιστῆ — ἔλεος δὲ μπορούσε νὰ περιμένῃ ἀπὸ τὸν ὄχτρό του... Καὶ βέβαια ἡ πόρτα του ἦτανε κλειδωμένη, ἀλλὰ ποῖός τοῦλεγε ὅτι ὁ Ζαμπετέας, χεροδύναμος πάντα, δὲ θὰ τὴν ἀνοιγε μὲ μιὰ κλωτσιά, νὰ μπῆ μέσα, νὰ τόνε σκοτώσῃ, ὄχι βέβαια μὲ πιστόλι, γιὰ νὰ μὴ γείνη σαματᾶς, ἀλλὰ μὲ κάμα, νὰ τόνε σφάξῃ σὰν ἀρνί;...

Ἡ λάμπα ἦτανε πλάγι του. Πετάχτηκε ἀπάνου, τὴ

φύσηξε, και στο σκοτάδι που γίνηκε, άνοιξε το παράθυρο και πήδηξε στο δρόμο.

Με την καρδιά που λαγοχτυπάει, τρέχει ο Λιάς, τρέχει ανάμεσα από τα στενορρύμια και θαρρεί πως πάντα έχει πίσω τον όχτρο του, τον άνθρωπο που δεν τούφταιξε σε τίποτα, κι' όμως αυτός γυρεύει να του πάρη τη ζωή!...

Από τη βραδιά εκείνη ο Λιάς ο Μπασκουλέας δε μπορούσε να βρή ήσυχία. Έφυγε από τον Περαία, πήγε στο Βόλο, από κεϊ στην Πάτρα, από κεϊ στα Έφράνησα, — όλο άλλαζε πολιτείες, γιατί παντού φοβότανε πως θα δη άξαφνα ένα κίτρινο πρόσωπο και δυο σκληρά μάτια να τονε κοιτάζουν από το φεγγίτη της πόρτας του· σε κάθε γωνιά περίμενε να βρεθῆ αντικρουστός με τον όχτρο του.

Αυτή η μανία της καταδιώξεως — πως αλλοιώτικα να την πῆ κανείς; — τον έφερε τέλος και στ' Ανάπλι, όπου έπιασε δουλειά κάτω στο Τελωνείο. Μα γρήγορα θα σήκωνε κι' από δω πανιά, αν δεν έμαθαινε από ένα συμπατριώτη του καρραβοκύρη ένα καλό μαντάτο: Μεγάλος σκοτωμός είχε γίνει στη Λάγεια. Άνάμεσα Μπασκουλαίων και Ζαμπεταίων είχε ξαναφουντώσει η παλιά έχρητα, άναψε το ντουφέκι, και δυο από τη γενιά του — δεύτερα ξαδέφφια του — είχαν μείνει στον τόπο. Λοιπόν οι Ζαμπεταίοι (σύμφωνα με τας μανιάτικες συνήθειες) είχαν πάρει το παλιό αίμα πίσω, κι' αυτόνε θα τον άφηναν πιά ήσυχο. Αυτό ήταν το μαντάτο που ο Λιάς τ'όλεγε «καλό»!

Κεϊνο το βράδι έκέρωσε τον καρραβοκύρη που τούφερε το χαμπέρι, ήπιαν «συχώριο στις ψυχές τους», κι' ο Λιάς τράβηξε για το σπιτάκι του, στον Ψαρμαχαλά. Είχε και τούτη η καμαρούλα του φεγγίτη, μα από δω και μπρός ο Λιάς θα μπορούσε να σηκώνη το κεφάλι του χωρίς φόβο.

Κ' έτσι ο Λιάς ο Μανιάτης έμεινε για πάντα στ' Ανάπλι, έρριξε άγκυρα, δούλευε χαμαλικά στο λιμάνι, περνούσαν τα χρόνια και τον επῆραν τα γεράματα.

Τον επῆραν τα γεράματα, μα βαστούσαν ακόμη τα κότσια του. Με τη χαμαλικά στην πλάτη, που τούχε γίνει σα

φυσικό ἑξάρτημα τοῦ κορμιοῦ, δούλευε γιὰ τὴν παλιοζωή. Κουβαλοῦσε σακκιά κάρβουνα ἢ κρεμμύδια ἀπὸ τὰ καΐκια τὰ Βατικιώτικα ποὺ ἀράζανε στὸ καραβοστάσι ὡς στοὺς μαγαλάδες, ψηλά, ἐκεῖ ποὺ τὸ κάρρο δὲ μποροῦσε ν' ἀνεβῆ, κι' ὅπου ὁ «μπάρμπα - Λιάς» (μπάρμπας τώρα) σκαρφάλωνε σὰ σαλίγκαρος στὶς τουρκοβενετσιάνικες σκάλες, μὲ τὸ τσουβάλι στὴν πλάτη, τράκ, τράκ, τράκ, κ' ἔφερνε ντοῦρο καὶ ἀκέριο τὸ φόρτωμα σὰν τίμιος Μανιάτης.

— Καλῶς τὸ μπάρμπα Λιά! τὸν προσχαιρετοῦσε ἡ μάνα μου ἢ συχωρεμένη. Ρίχ' τὰ κάρβουνα στὸ κατώϊ καὶ κάτω νὰ πιῆς τὸ καφφεδάκι σου.

— Ἄχ!.. κι' ὁ μπάρμπα Λιάς καθότανε βαριά — «γεράματα, κυρ' Ἀνθή μου» — σωριαζότανε στὸ κεφαλόσκαλο τοῦ σπιτιοῦ καὶ καρτεροῦσε τὸν καφφέ του, ποὺ τὸν ἤθελε ψιλοκαϊμάκη καὶ ξέχειλη τὴν κούπα. Καὶ σὰν τὸν ἀπολάβαινε μὲ ἀριῆς καὶ ὑπολογισμένες ρουφηξιές, ἔβγαζε στερνὰ τὴ βοῦδοσακκούλα, ἔστριβε τσιγάρο, τ' ἀναβε καὶ περίμενε.

Ἦξερε αὐτὸς τί περίμενε. Οἱ νύχτες οἱ χειμωνιάτικες εἶναι μεγάλες, ὁ κόσμος ἔχει τὰ βάσανά του, καὶ τὰ ὄνειράτα εἶναι τῆς τύχης τὰ προμηνύματα.

Περίμενε λοιπὸν νὰ τόνε παρακαλέσουν — «σύρτε με κι' ἄς κλαίω» — νὰ ξηγήσῃ τ' ὄνειρο τὸ χτεσινοβράδυνο, ἢ κανέν' ἄλλο κοντινό: «Εἶδα ποῦ λές, μπάρμπα Λιά μου, ἔτσι καλὴ ψυχὴ νᾶχης, ... εἶδα λέει, μιὰ θάλασσα θολή, φουρτουνιασμένη...»

Καὶ ἡ γυναῖκα, μὲ τὰ χέρια δεμένα στὴν ποδιά της, διηγότανε τ' ὄνειρο, κι' ὁ γέρος μὲ τὰ μάτια στηλὰ στὴ φανταστικὴ θάλασσα, ἔψαχνε νὰ βγάλῃ τὸ νοιῶσμα, νὰ μαντέψῃ ποιοὺ καλὸ ἢ ποιοὺ κακὸ κρυβότανε στ' ὄνειρο, Κ' ἔτσι, μὲ ἀγαθὴ πίστη, ἐσυνέχιζε τὴν ἰδέα ποὺ ἔχει ὁ κόσμος γιὰ τὴν προφητικὴ δύναμη τῶν παιδιῶν τῆς Μάνης.

Ὅταν κανεὶς πέρασε μιὰ ὀλάκερη ζωὴ γεμάτη βάσανα, μὲ τὸν καιρὸ σκλαβώνεται στὴν πρόληψη καὶ πιστεύει ἀκόμη καὶ στὰ ὄνειράτα.

Ἔτσι καὶ ἡ μητέρα μου εἶχε κάνει γκόλφι της ἓνα παλιὸ

βιβλίο, κακοτυπωμένο, με τὰ φύλλα τριμμένα ἀπὸ τὸ μεταχειρίσῃμα. Τὸ θυμᾶμαι καλά, γιατί ἦταν ἀπὸ τὰ πρῶτα πού ξεφύλλισαν τὰ παιδικά μου χέρια :

«*Μέγας ἀληθῆς Ὀνειροκρίτης, συμπληρωθεὶς ἐκ χειρογράφου γραφέντος πρὸ 148 ἐτῶν ὑπὸ γέροντός τινος Μανιάτου, ἐξηγῶν 2000 ὄνειρα...*»

Ἄλλὰ δυὸ χιλιάδες ὄνειρα εἶναι λίγα γιὰ μιὰ ψυχὴ τυραγνισμένη, πού βλέπει ὅλο καὶ καινούρια. Πολλές φορές τύχαινε τ' ὄνειρο τῆς χτεσινῆς βραδιάς νὰ μὴ βρίσκειται στὸ βιβλίο. Καὶ τότες ὁ μπάρμπα Λιάς γινόταν ἀπαραίτητος. Ὁ γέρο Μανιάτης — πού ἦ φήμη του ὅλο καὶ μεγάλωνε στίς Ἀναπλιώτικες γειτονιές — κατὰ τὸ Σαββατόβραδο, ἔπαιρνε βόλτα τίς ρούγες, χωρὶς τὴ χαμαλίκια του, περαστικός τάχα, μὰ σίγουρος πὼς κάποια θὰ τότε φωνάξῃ. Πάντα σκυφτός, πάντα σιωπηλός, μονοκόκκαλος, περνοῦσε σιγὰ - σιγὰ, ἀργοπερπάτητος, καλησπερίζοντας δεξιὰ κι' ἀριστερά, μ' ἓνα μουρμούρισμα πού ἦταν σὰ στεναγμός.

— Καλησπέρα, μπάρμπα Λιά... Κόπιασε μέσα νὰ πιῆς ἓνα καφφεδάκι.

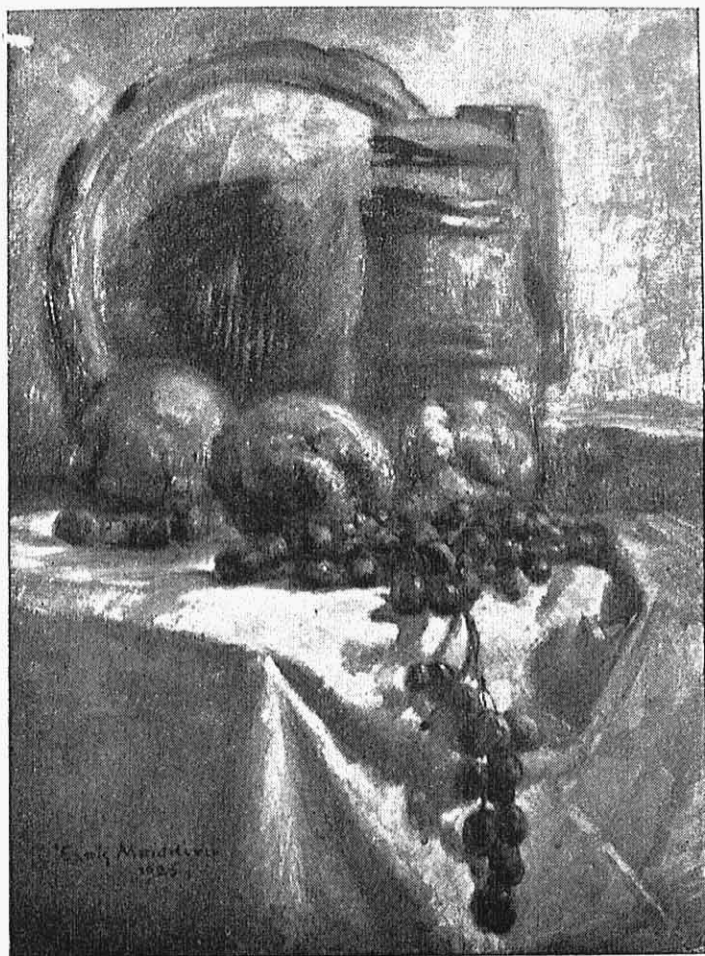
Καὶ τὴν ὥρα πού ὁ μελαψὸς Μανιάτης, καθιστός στὸ χαγιάτι, ρουφουῖσε τὸν ψιλοκαϊμάκη του, ἢ γυναίκα δειλιά, γιὰ νὰ μὴν τότε προσβάλλῃ τάχα, ἀποκοτοῦσε νὰ τοῦ στορίσῃ τ' ὄνειρό της. Γιατί ὁ μπάρμπα Λιάς καμωνότανε πὼς τότε στενοχωροῦσαν τάχατες αὐτὲς οἱ κουβέντες, πὼς εἶναι ἄμαρτία νὰ θέλουμε νὰ μποῦμε στὰ θεϊκὰ μυστήρια, καὶ θ' ἄλλεγε κανεὶς πὼς ἔνοιωθε τὴ δυσφορία τῆς ἀρχαίας Πυθίας, ὅταν οἱ ἱερεῖς τοῦ Ἀπόλλωνα τήνε σπρώχνανε ν' ἀνεβῆ στὸ Δελφικὸ τρίποδα!.. Στὸ τέλος ὅμως ἔκανε πὼς μαλάκωνε.

— Χμ!.. καὶ κουνουῖσε τὸ κεφάλι.

— Εἶδα, λέει, μπάρμπα Λιά, ἔτσι καλὸν Παράδεισο ν' ἄχῃς... εἶδα, λέει, πὼς περνοῦσα ἀπὸ μιὰ μακριὰ - μακριὰ ξελόντζα... Καὶ φοροῦσα, λέει, στὸ κεφάλι ἓνα στεφάνι καμωμένο ἀπὸ λογῆς - λογῆς λουλούδια...

— Χμ... Χλωρὰ ἦτανε τὰ λουλούδια ἢ ξερά;

Καὶ ἢ γυναίκα ἀπαντοῦσε, κι' ὁ Ὀνειροκρίτης ἔδινε τὴν

ΕΛΥΤΙΣ Δ. ΜΠΙΣΚΙΝΗ

ΟΤΩΡΙΚΑ

ἐξηγήσῃ μὲ ἀσφάλεια πού δὲ δεχότανε καμμιά ἀμφιβολία: "Ἄν τὰ λουλούδια ἦτανε χλωρά, γλήγορα θᾶκουγε νὰ τῆς μιᾶνε γιὰ παλιά, λησμονημένα πράματα, πού θὰ τῆς θύμιζαν εὐτυχισμένα χρόνια. "Ἄν ἦταν ὅμως ξερά τὰ λουλούδια — καὶ τὰ μάτια τοῦ γέρο Μανιάτη σκυθρώπαζαν ἄξαφνα — ἂν ἦτανε ξερά... Κάνε μιὰ λειτουργία, κυρὰ Διαμαντίνα, νὰ διώξῃς, τὸ κακό...

Στὸν παραπάνω μαχαλᾶ τόνε φώναζε ἄλλη ὄνειροπαρμένη. "Ἄλλος καφφεδάκης ἐδῶ, ἄλλο ὄνειρο.

— Νεράντζι εἶδες πὼς ἔτρωγες, κυρὰ Φιλιώ μου;... Χμ... (κι' ὁ Μανιάτης ἀναστέναζε καὶ κόμπιαζε)... Πίκρα! Στενοχώρια μεγάλη θὰ περάσῃς!...

Καὶ γιὰ ν' ἀλαφρώσῃ τὴν ἐντύπωσιν ὁ πολυκάτοχος γέρος — πού ἤξερε κι' ὅλο τὸ Καλαντάρι ἀπέξω — βιαζότανε νὰ προστέσῃ:

— Μὰ καὶ τίς στενοχώριες οἱ Ἅγιοι τίς διώχνουν. Αὔριο ξημερώνει τοῦ Ἁγίου Προκόπη (νὰ ποῦμε)... Ἄναψε κεράκι ἀπόψε, στὸ διπλοκάμπανο!..

Κ' ἔτσι, τὸ κάθε πρᾶμα τοῦ κόσμου τούτου, ἢ καὶ τ' ἄλλουνοῦ, μποροῦσε νὰ ἰδωθῇ σὲ ὄνειρο, καὶ τὸ κάθε ὄνειρο νὰ βρῇ τὴν ἐξηγήσιν του: Ἄπὸ τὰ πιὸ ἀσήμαντα ὡς στὰ πιὸ σπουδαῖα, ὡς στὴ φωτιά καὶ ὡς στὸ νερό, πού τρεχοῦμενο ἐσήμαινε **γλήγορο**, βοήθεια ἀνέλπιστη· καθάριο, φανέρωνε χαρὲς καὶ πλοῦτια· θολό, μαλώματα μὲ δικούς· σταματημένο, ἀρρώστεια καὶ... μπορεῖ καὶ θάνατο.

Μὰ ὁ θάνατος ἦταν ἓνας λόγος πού δὲν ἔβγαινε εὐκόλα ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ γέρο Μανιάτη. Τὸν ἄφηνε νὰ μαντεύεται. Κι' ἀπὸ τὸ Χάρο δὲν ἔδειχνε παρὰ μόνο τὴ σκιά του...

Κ' ἐγώ, πού μέγας πιά τότε, φοιτητής, εἶχ' ἀρχίσει νὰ παίρνω στὴν εἰρωνεῖα τὸ ζωντανό μας Ὀνειροκρίτη, δὲ θὰ λησμονήσω ποτὲ κείνο τὸ χινοπωριάτικο δειλινὸ πού ὁ Μανιάτης ἐξηγητῆς, καθισμένος στὸ κεφαλόσκαλο, μὲ τὰ ξέσαρκα χέρια γύρω στὰ γόνατά του, ἄκουγε τ' ὄνειρο τῆς μητέρας μου. « — Εἶδα πού λές, μπάριμπα Λιά μου, εἶδα πὼς μπῆκα, λέει, στὴ σάλα μας... Καὶ ξαφνιαστήκα πού τὴ βρῆκα γυμνὴ κ' ἔρημη... Λεῖπανε ὅλα τὰ ἐπιπλα, ἐξὸν

ἀπὸ τὸν καθρέφτη τὸ μεγάλο... Μὰ ὁ καθρέφτης (ἔδῳ, ἡ φωνὴ τῆς ἔτρεμε) ἦτανε, λέει, ραϊσμένος ἀπὸ πάνου ὡς κάτου... Κοίταξα μέσα κ' εἶδα ἓνα πρόσωπο ἄλλο, ὄχι τὸ δικό μου... Ἐνα πρόσωπο ξένο καὶ γλωμό, δειάφι, μὲ μάτια σὰ γυαλένια... πὺ μὲγάλωναν... μὲγάλωναν... καὶ σκεπάσανε, λέει, ὅλο τὸ πρόσωπο... τόσο, πὺ τὸ πρόσωπο χάθηκε κι' ἀπόμειναν μόνο κεῖνα τὰ δυὸ μάτια, νὰ μὲ κοιτάζουν ἀκούνητα καὶ στηλά, σὰ γυαλένια! Κι' ἀπὸ τὴν τρομάρα μου ξύπνησα!..

Καὶ σίγουρα, ἦταν ἀκόμα τρομαγμένη ἡ μητέρα μου πὺ διηγότανε τ' ἀλλόκοτο κεῖνο γέννημα τοῦ χινοπωριάτικου ὕπνου τῆς.

Ἐγώ, ἀπὸ τὴ μισάνοιχτη πόρτα τῆς κάμαράς μου, παρακολουθοῦσα τὴ σκηνή, χωρὶς νὰ φαίνομαι. Καί, τὴν ἀλήθεια νὰ πῶ, μὲ εἶχε πιάσει μιὰ ἀνεξήγητη δυσθυμία, πὺ μὲ κάρφωνε ὄρθιο στὴ μέση τῆς κάμαρας, μὲ τὰ χέρια στὶς τσέπες, τὰ μάτια στηλωμένα πότε στὴ στεγνὴ ὄψη τῆς μητέρας μου, καὶ πότε στοῦ γέρου ἐξηγητῆ τῶν ὄνειρων.

Ἄξαφνα, τὸν εἶδα νὰ σηκώνεται ἀπότομα, νὰ φορῆ τὸ σκούφο του καὶ σκυφτός, χωρὶς νὰ πῆ λέξη, μ' ἔν' ἀλαφρὸ μόνο σάλεμα τοῦ χεριοῦ στὸν ἄερα, νὰ κατεβαίνει τὴ σκάλα... Δὲν ἄκουσα παρὰ τὸ τρίξιμο τῆς παλιᾶς σκάλας ἀπὸ τὸ περπάτημά του καὶ δὲν εἶδα παρὰ τὴ μητέρα μου πὺν ἔστεκε ὄρθὴ στὸ κεφαλόσκαλο, θανάσιμα λυπημένη, ἰδεασμένη.

Αὐτὴ τὴ φορὰ δὲ μπόρεσα νὰ εἰρωνευτῶ τὴν πίστη τῆς στὰ ὄνειρα καὶ στὴν προφητικὴ δύναμη τοῦ γέρο - Μανιάτη. Θυμᾶμαι μάλιστα πὺς τὴ νύχτα, τὴν ὥρα πὺ ἡ μανούλα μου ἀποτραβήχτηκε νὰ πλαγιάσῃ, ἐπῆρα τ' ἀκριβὸ τῆς βιβλίου, τὸν Ὀνειροκορῆτὴ μὲ τὰ τριμμένα φύλλα, καὶ ζήτησα τὴ λέξη **Καθρέπτῆς**. Μὰ τὸ φύλλο κείνο, μαζὶ μὲ μερικὰ ἄλλα, ἔλειπε ἀπὸ τὸ βιβλίο... []

Σὲ λίγες μέρες ἔφυγα ἀπ' τ' Ἀνάπλι. Καὶ ἦρθα στὴν Ἀθήνα νὰ παρακολουθήσω μαθήματα. Μέσα στὶς καινού-

ριες μου ασχολίες λησμόνησα και τὴ σκηνὴ πού διηγίθηκα και πολλά ἄλλα πράματα τῆς ἐπαρχιώτικης ζωῆς μου. Ἡ νιότη ἔχει τὰ δικά της ὄνειρα, πού τὰ βλέπει μάλιστα και ξύπνια. Ἡμouνα πολὺ νέος τότε και σπουδαῖος κυνηγὸς ζωντανῶν ὀνειρών.

Μὰ ὡς τόσο, ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ, κάποιο γράμμα τῆς μάνας μου ἐρχότανε νὰ μὲ βάλῃ σὲ συλλογὴ. Μαζὶ μὲ τ' ἄλλα οἰκογενειακὰ πού μοῦ γράφε, παραπονιότανε και γιὰ κάποιες ἀόριστες ψυχικὲς στενοχώριες πού τῆς λυγίζαν, ἔλεγε, και τὸ κορμί. «Σὰ νὰ μ' ἔχουν χτυπημένη στους ἄρμους» ἔγραφε. «Οὔτε γώ, παιδί μου, δὲν ξέρω τί ἔχω».

Λοιπόν, ἀκοῦστε τί μοῦ συνέβηκε μιὰ βραδιά, Μάη μῆνα, ἐκεῖνο τὸ χρονο:

Ἀνέβαινα ξένοιαστος τὴν Ὀδὸν Σίνα, πηγαίνοντας στὸ φοιτητικὸ μου δωμάτιο, ἐκεῖ κατὰ τὰ Πευκάκια. Περρασμένα μεσάνυχτα, φεγγάρι, κ' ἐρημιὰ στους δρόμους. Ἄξαφνα, μέσα στὴν ἀπόλυτη σιωπῇ, ἄκουσα καθαρὰ πίσω μου μιὰ γλυκεῖα φωνὴ νὰ μὲ κρᾶζῃ μὲ τ' ὄνομά μου:

— Θρασύβουλε!

Ἀνατρίχιασα. Ἦταν ἡ φωνὴ τῆς μάνας μου γεμάτη παράπονο, ἢ καλλίτερα σὰν ἀνθρώπου πού τοῦ συμβαίνει κάτι κακὸ και ζητάει βοήθεια. Στάθηκα τρομαγμένος, γύρισα πίσω, κατέβηκα ὡς στὴν ἀρχὴ τοῦ δρόμου, σὰ νὰ πρόσμενα νὰ τῆνε δῶ σὲ μιὰ γωνιά, σὲ μιὰ πάροδο... Κι' ὅταν ἀνηφόρισα πάλι κ' ἐφτάσα στὸ δωμάτιό μου, ἦμouνα γεμάτος ἀπὸ ἓνα κακὸ προαίσθημα, ἦμouνα «περίλυπος ἕως θανάτου».

Τὸ δωμάτιό μου ἦτανε στὸ βάθος μιᾶς αὐλῆς μὲ δέντρα ψηλοὺς εὐκάλυπτους γύρω ἀπὸ μιὰ μικρὴ στρογγυλὴ στέρνα, πού τὰ μακρόφυλλα κλωνάρια τους κρεμόντουσαν κάτω σὰ διψασμένα φίδια.

Πλάγιασα, μὰ ὁ ὕπνος ἀργοῦσε νὰ μὲ πάρῃ. Κ' ἔβλεπα ἀπὸ τὰ τζάμια τοῦ παραθυριοῦ τοὺς ἴσκιους τῶν δέντρων πού τοὺς κουνοῦσε τ' ἀεράκι γιγαντωμένους στὸν ἀντικρινὸ τοῖχο, λικνιστικά...

Ὑστερα, φαίνεται, μὲ πῆρε ὁ ὕπνος.

Πῶς βρέθηκα μέσα σὲ κεῖνο τὸ πυκνὸ δάσος, οὔτε καὶ γὼ ὁ ἴδιος δὲ θὰ μπορούσα νὰ πῶ... Δρόμο δὲν ἔβλεπα, διέξοδο καμμιὰ, οὔτε οὐρανοῦ κομματί... Τὸ φῶς φιλτραριζότανε θαμπό, σκοτωμένο, μέσ' ἀπὸ τὶς φυλλωσιές, πού ἀπλώνανε σκεπὲς ἀπάνω, κουρτίνες μπροστά μου. Καὶ ἦτανε δέντρα τεράστια καὶ ἀλλόκοτα, μὲ στρημένους κορμούς καὶ κλώνους, πού καθέννας τους ἔμοιαζε κι' ἓνα μάτσο φίδια περδικλωμένα...

Κοιτάζοντας τοὺς παράξενους αὐτοὺς κλώνους, πού εἶχαν κι' ἀγκάθια γύρω, σὰν καρφιά, εἶπα: «Νά! βρίσκωμαι σ' ἓνα δάσος ἀπὸ λοιδωριές!» Ἔπειτα, βλέποντας τὰ θαμνὸκλαδα τοῦ δάσου, ἀγκαθωτὰ καὶ κείνα, συλλογίστηκα: «ὄλο καὶ ράμος». Κι' ὁ νοῦς μου πῆγε στὸ ξύλο τοῦ Σταυρικοῦ θανάτου καὶ στ' ἀγκαθερὸ στεφάνι τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ἡ θλίψη ξεχείλισε στὴν κόυπα τῆς ψυχῆς μου, καὶ ἡ ἀγωνία τάραξε τὸ πνεῦμα μου. Ἡ λαχτάρα νὰ βγῶ μέσ' ἀπὸ τὸν τόπο ἐκεῖνο τῆς σιωπῆς καὶ τῆς μοναξιᾶς ἦταν ἀβάσταγη. Προχωροῦσα ξεσκίζοντας τὰ ροῦχα μου στ' ἀγκάθια, ματώνοντας τὰ πόδια μου σὰ θάμνα καὶ σὰ τρόχαλα, λαχανιάζοντας μέσα στὸ πιχτικὸ δάσος...

Σὲ κάμποσο, κατάφερα νὰ βρεθῶ σὲ μιὰν ἀπλοχωριά, ὅπου τὸ φῶς ἦτανε πιὸ καθαρὸ, μὰ τὸ κομματί τ' οὐρανοῦ πού ὠρίζανε γύρω τὰ φύλλα ἦτανε σὰ μολυβένιο. Τότε, ἡσυχασμένος λιγάκι, μπόρεσα νὰ παρατηρήσω κάτι πού προτῆτερα δὲν τὸ εἶχα συλλογιστεῖ: Τὰ φύλλα τῶν δέντρων ἦτανε πλατειά, ὄχι σὰν τῆς λοιδωριᾶς, μὰ σὰν τοῦ πλατάνου, ἢ σὰν τῆς βελανιδιᾶς, καὶ κίτρινοκόκκινα, σὰ νὰ τοὺς εἶχε ρουφήξει ὄλο τὸ χυμὸ τὸ στόμα τοῦ Βοριά... Σ' αὐτὸ τὸ δάσος δὲν κελαιδοῦσε πουλί, δὲ βούιζε ἔντομο, καὶ οἱ ρόζοι τῶν δέντρων, πού ἦτανε δυὸ - δυὸ κοντά, μοιάζανε σὰ μάτια κλεισμένα σὲ λήθαργο...

Τότε ξεχώρισα ἓνα μονοπάτι ἀνάμεσ' ἀπὸ τὸ δάσος, καὶ προχωρώντας βρέθηκα σ' ἓναν πλατὺ δρόμο πού εἶχε δεξιᾶ-ξερβὰ τὰ ἴδια δέντρα, τοίχους ψηλοὺς καὶ ἀδιαπέραστους, κι' ὁ δρόμος δὲν ἦτανε ἴσιος, μὰ ἔφερνε ὄλο βόλτες...

Ἄξαφνα, ἓνα μούρμουρο θρηνητικὸ ἔφτασε στ' αὐτιά

μου, σὰν κλάμα, σὰν ψαλμοῦδία, πὸ ὅσο πῆγαινε δυνάμωνε... Στάθηκα κι' ἀκούμπησα σ' ἓνα δέντρο γιὰ ν' ἀκούσω καλλίτερα. Καὶ σὲ λίγο, ἀπὸ τὸ στρήψιμο τοῦ λογγίσου δρόμου, εἶδα μιὰ παρουσία ἀνθρώπων πὸ ἀντὶς νὰ μὲ παρηγορήσῃ, μοῦσφιξε περισσότερο τὴν καρδιά...

Ἦτανε κηδεῖα κ' ἔρχότανε πρὸς ἐμένα. Μπροστὰ ὁ Σταυρὸς καὶ τὰ φανάρια, πίσω οἱ παπάδες, τὸ φέρετρο, ὁ κόσμος, ὄχι πολὺς... Παραμέρισα, ἀκούμπησα σ' ἓνα δέντρο γιὰ νὰ δώσω τόπο... Ἐβγαλα τὸ καπέλλο μου... Κεῖνη τὴ στιγμή ἐφύσηξε ἓνα κρὺο ἀεράκι, καὶ τὰ φύλλα τῆς δεινδροστοιχίας — φύλλα κόκκινα, κίτρινα, χινοπωριασμένα — ἄρχισαν νὰ ξεκολλοῦν καὶ νὰ πέφτουν σωρὸ, καὶ μιὰ ἀνατριχίλα νὰ περνᾷ πολυμύρμουρη σ' ὄλο τὸ δάσος...

Κι' ὁ Σταυρὸς ἔφτασε κοντά μου· καὶ τότε μὲ ἀπορία μου εἶδα πὸς ὁ Χριστὸς δὲν εἶχε ἀκόμη πεθάνει ἀπάνω στὸ ξύλο τῆς λουιδωριᾶς, γιὰ τὸ αἶμα καὶ τὸ νερὸ ἔτρεχε ἀπὸ τὴ λοχισμένη πλευρά του καὶ κόμποι ἰδρωτὸς ἀπὸ τὸ στεφανωμένο του μέτωπο. Καὶ τότες εἶδα πὸς ὁ Χριστὸς, προσπερνώντας, μὲ κοίταξε μ' ἓνα βλέμμα πὸ φανέρωνε λύπη μεγάλη, συμπόνια βαθειά — ἀλλὰ γιὰ μένα... Καὶ στάθηκα ἄλαλος, κοιτάζοντας πὸ κοντοζύγωνε τὸ φέρετρο... Τὸ κρατούσανε τέσσερης νομάτοι, καὶ σίγουρα γυναῖκα ἦτανε ἡ πεθαμένη, γιὰ τὸ φόρεμά της, ἄσπρο, χιονάτο, ξεχείλιζε σὰν ἀφρὸς ἀπὸ τὴν κάσσα...

Κι' ὅταν οἱ νεκροπομποί, μὲ τὸ βῆμα τους ἀργό, βαρὺ, ρυθμικὸ, φτάσανε μπροστὰ μου, καὶ εἶδα τὸ πρόσωπο τῆς πεθαμένης, ἓνας πόνος βαθὺς ἔσφαξε τὴν καρδιά μου, ἐφώναξα «Μητέρα!» καὶ ξύπνησα.

Τὸ μέτωπό μου ἦταν ἰδρωμένο, στὰ μάτια μου εἶχα δάκρυα. Καὶ ἡ νύχτα ἦταν ἀκόμη μπρὸς.

Καὶ ἄρχισα νὰ συλλογιέμαι...

Τί εἶναι τὰ ὄνειρα; Νὰ μιὰ ἀπορία πὸ τὴν ἐρώτησαν στὸν ἑαυτὸ τους καὶ στοὺς ἄλλους σοφοὶ καὶ ἄσοφοι «υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων». Ἀπὸ ποῦ μᾶς ἔρχονται αὐτὰ τὰ «τέκνα τῆς νυκτός»; στάθηκε συλλογισμένος ὁ Ἡσίοδος. «Τὰ

ὄνειρα κατοικοῦν στὸ δρόμο τοῦ «Ἄδη» ἀπαντᾷ ὁ «Ὀμηρος». «Καὶ εἶναι τὰ μελανόφτερα πνεύματα τῆς Γῆς» συμπληρώνει ὁ Εὐριπίδης. Καὶ οἱ μυστηριώδεις αὐτὲς φωνὲς τῆς ψυχῆς, οἱ ξαφνικὲς κραυγὲς τῆς συνειδήσεως, μὲ τὴ σιβυλική τους γλῶσσα, δημιουργοῦν μιὰ παράδοση καὶ μιὰ ὀλάκερη φιλολογία: Ἐπὶ τὸν τυφλὸ Τειρεσία ἴσαμε τὸν ἀνοιχτομάτη καὶ δαντελλοφόρο Νοστραδάμο, τὸν ὄνειροκρίτη τῆς Αἰκατερίνης τῶν Μεδίκων, καὶ ἄπ' αὐτὸν ἴσαμε τὸν ἱππότη Κολλὲν ντὲ Πλανσὺ μὲ τὸ δυσεύρετο σήμερα «Καταχθόνιο Λεξικό» του, πόσες γενεὲς ὄνειροπαρμένων ἀνθρώπων!

— Μὰ στ' ἀλήθεια, πιστεύεις, μητέρα, τὰ ὄνειρα; τὴν ἐρώτησα κάποτε μὲ τὸ χαμόγελο τοῦ πρώϊμου σοφοῦ πού μόλις ἐπέταξε στὸ ράφι τὰ Γυμνασιακὰ βιβλία.

Καὶ μ' ἔν' ἄλλο χαμόγελο, ὄχι τὸ ἴδιο, ἢ καλὴ μου μητέρα ἀπάντησε:

— Πίστευε τὰ ὄνειρα, ὡς τύχης προμηνύματα!

Ἔ, λοιπόν, τί προμηνύματα ἦταν ἐκεῖνα πού μοῦ εἶχε στείλει ἡ χειμερινὴ νύχτα; Ἄν δὲ μὲ κρατοῦσε ἡ ὀρθὴ κρίση, ἔπρεπε νᾶχα ρημαχτῆ ἀπὸ τὴ λύπη. Βούιζε ἀκόμη στ' αὐτιά μου ἡ χεισιμοβράδινη τραγικὴ φωνή — ἡ φωνὴ της — μέσα στὸ σκοτάδι, καταμεσῆς στὸν ἔρημο δρόμο: « — Θρασύβουλε! » Ἐκεῖνο ἦταν ἀνεξήγητο, γιατί τέτοιο πρᾶμα πρώτη φορὰ μοῦ συνέβαινε. Κι' ἄξαφνα, νὰ τώρα πού θυμώμουνα ἐκεῖνο τὸ περιστατικὸ πού μοῦ εἶχαν διηγηθῆ γιὰ τὸ Ζαλοκώστα: Κάποτε, πού ὁ ποιητὴς βρισκότανε σὲ μιὰ χειμωνιάτικη **βεγκέρα** κ' ἦταν ὄλος κέφι καὶ γελοῦσε σὰν παιδί, ξάφνου ἔκοψε ἀπότομα τὸ γέλιο, καὶ σὰ χτυπημένος ἀπὸ μιὰν ἀόρατη δύναμη, σκνιθρόπασε καὶ στάθηκε μὲ τὰ μάτια στηλωμένα μπροστά, ἔντρομα, σ' ἓνα φοβερὸ θέαμα πού τῷ βλεπε αὐτὸς καὶ κανέναν ἄλλον. Ὅραματιζότανε τὸ θάνατο τοῦ μακρινοῦ του παιδιοῦ, τοῦ Χρήστου, πού κείνη ἀκριβῶς τὴ στιγμή ξεψυχοῦσε.

Ἦταν νύχτα· στὴ στέγη ἐβογοῦσε
ὁ βορρῆς καὶ ψιλὸ ἔπεφτε χιόνι...

Ἔτσι γεννήθηκε τὸ σπαραχτικὸ ἐκεῖνο ποίημα — ἔτσι φέρονται δῶ στὴ γῆς οἱ ἀνθρώπινες δυστυχίες, χωρὶς τελειωμό...

Τὴν ἴδια μέρα ἔδεσα τὰς βαλίτσες μου κ' ἔφυγα γιὰ τ' Ἀνάπλι, πρωῖ - πρωῖ, μὲ τὸ βαπόρι.

Ἔφτασα νύχτα.

Καθὼς ἡ βάρκα πού μ' ἔβγαζε στὴ στεριά ζύγωνε στὴν προκυμαία, κοντὰ στὸ φανάρι τῆς σκάλας, ξεχώρισα ἕναν ἄνθρωπο ψηλό, μέσα στὸ φωτεινὸ κύκλο. Τὸν ἐγνώρισα κ' ἀπὸ τὸν ὄγκο τῆς ράχης: Ἦταν ὁ Λιάς ὁ Μανιάτης μὲ τὴ χαμαλίκια του. Πῆρε τὰς βαλίτσες μου καὶ ξεκινήσαμε γιὰ τὸ σπίτι.

Στὸ δρόμο ἄρχισα νὰ τοῦ λέω τ' ὄνειρό μου. Ἄκουγε καὶ δὲ μιλοῦσε.

Σὲ μιὰ στιγμή, στὴ γωνιά ἐνὸς καλντιριμιοῦ, στάθηκε, σήκωσε τὸ κεφάλι καὶ μὲ κοίταξε σὰ νὰ θελε νὰ μοῦ ἀπαντήση. Μὰ τὴν ἴδια στιγμή βγήκε μπροστὰ ὁ ἀδελφός μου ὁ μικρότερος. Εἶχε ἀκούσει τὸ σφύριγμα τοῦ βαποριοῦ καὶ κατέβαινε γλήγορα στὴν προκυμαία.

— Γιὰ σένα ἐρχόμουν, μοῦ εἶπε ταραγμένος. Ἐλαβες τὸ τηλεγράφημά μου;

— Ὅχι.

— Πᾶμε γλήγορα σπίτι... Ἡ μητέρα εἶναι ἄρρωστη... Πολὺ ἄρρωστη!

Καὶ χαμηλώνοντας τὴ φωνή:

— Ἀπὸ καρκίνο, εἶπε ὁ γιατρός!

Ἄλλοίμονο! Τὰ ὄνειρα κατοικοῦν στὸ δρόμο τοῦ Ἄδη... Καὶ ἡ καυμένη ἢ μητέρα μου, πού ὅλη τῆς τῆ ζωῆ τὴν ἔζησε μὲ τὴν ἐγνοια τους καὶ τὸ μυστήριό τους, βασανίστηκε λίγον καιρὸ ἀκόμη στὸ κρεββάτι τοῦ μαρτυρίου, καὶ τέλος πῆρε τὸ δρόμο τῶν ὀνείρων καὶ τοῦ λυτρωμοῦ.